

LENIN:

Izmed vseh umetnosti je za nas najvažnejša FILM

Avstrijski film „Proces“

Režiser: G. W. Pabst
Scenarij: Rudolf Brungraber,
Kurt Häuser, Emmerio Roboz
Glasba: Alois Molichar
Snemalec: Anna Höllering

Igrajo:

Dr. Eötvös: Ewald Balzar;
Julija, njegova zaročenka: Ma-
riana Schönauer; čuvar templja
Scharf: Ernest Deutsch; Moritz,
njegov sin: Albert Truby; baron
Onody: Heinz Moog; vdova So-
lymosi: Maria Eis; Ester, njena
hči: Aglaja Schmidt; državni
tožilec Egresy: Ivan Petrovič;
državni tožilec Bot: Gustav Die-
sel; Bary, izpraševalni sodnik:
Josef Moirad.

Proizvodnja: „Star film“ —
Hübner-Kahla 1947.

Lani je bil na filmskem festivalu v Benetkah nagrajen za režijo avstrijski film »Proces«, ki ga bomo te dni gledali v naših kinematografih.

Brez vsakega zadržka moremo smatrati ta film za najboljšo delo avstrijske povojne produkcije, kar jih poznamo. Čeprav je to zgodovinski film, snov je zajeta iz 80 let prejšnjega stoletja, je vendar po vsej svoji stvaritvi, po prikazanem dejanju prav tako kot po svoji duhovni vsebini ena najboljših, najprepričljivejših obsodb nacističnega rasizma in zla, ki je iz tega nastalo. Posebno zanimiv je zaradi tega, ker nam nazorno prikazuje korenine, ki je iz njih zrastle plevel rasne diskriminacije, dokler se ni ta razrasla v uničevalni sistem nacizma, ki nam ga je ponazoril poljski umetniški film »Obmejna ulica«, ki smo ga gledali pred nekaj tedni.

V filmu je podana ostra kritika meščanske družbe, ki je nujno pripeljala v brezobzirnem razvoju kapitalizma do nasprotja med rastočo ekonomsko močjo nastajajočega kapitala, in odmirajočim fevdalizmom, ki so dobivala svoj politično-ekonomski izraz v industrijsko zaostalih državah, kakor je bila na primer Madžarska v drugi polovici prejšnjega stoletja.

Prav tako ostro je pokazana oportunistična politika meščanskih liberalcev, predstavnikov industrijskega kapitalizma in malomeščanstva, ki so nujno šli v kompromisarstvo s fevdalističnimi strankami, zatajujoč ideje francoske revolucije in udajajoč se narodnostnemu šovinizmu.

Končno pa nam nazorno prikaže strahotno nižino kulturne ravni, vražavost, predsodke in lahkovernost, zlobo in hkrati neumnost kmečkih ljudskih množic, kar sta podpirala ves državni aparat in cerkev, zavedajoč se, da sta orodje kapitalistično fevdalistične družbe.

Zgodba filma je v kratkem takale: V mali madžarski vasi gre ob Veliki noči kmečko dekle v vodo, ker ne

more več prenašati trpljenja, ki ga doživlja dan za dnem pri svoji gospodanji. Ko išče mati hčer, ji reče čuvar sinagoge Scharf v tolažbo: »Ko sem bil otrok, so zagnali ljudje hrup, da je izginilo neko dekle, ker da so ga ubili Zidje, dekle pa je spalo na travniku.«

V omotičnih sanjah se izrode materi te besede v vero, da so ji hčer Estero zaklali pri svojem velikonočnem obredu Zidje. S svojo trditvijo razburi vas. Kljub pričam, ki povedo, da so videli Estero na stezi proti Tisi, kljub razsodnim ljudem, ki skušajo maso prepričati, da so take obtožbe nesmiselne, se polasti množice vedno večje razburjenje, ki ga stopnjujejo pri židovskih oderuhih zadolženi kmetje in ga izrabi sosedni graščak Onody, poslanec drobne reakcionarne antisemitske in madžarsko-šovinistične stranke za svoje politične akcije. Z grožnjami prisili skorumpirano in birokratsko justico, da zapro vse Zide iz vasi in jih obtožijo, da so umorili dekle pri svojih verskih obredih. Preiskovalni sodnik izsili z mukami od Scharfovega sina Moritza nekakšno priznanje, ki je temelj vsej nesmiselni obtožbi. Zagovornišvo prevzame advokat Eötvös, poslanec liberalnega kluba, ki je zaradi tega izključen iz stranke, ki potrebuje glasove Onodyjevih poslancev, ker hoče vreči vlado habsburškega emisarja grofa Tisze, in izgubi zaročenko Julijo, toda vztraja, zavedajoč se, da je človeško poštenje nad vse. Pri procesu,

ki je vzbudil svetovno senzacijo, saj so poslali k razpravi svoje posebne poročevalce vsi veliki listi Evrope in Amerike, razkrinka Eötvös potvorno obtožbo, korupcijo in zasliševalne metode vladnih organov ter doseže oprostitve obtožencev. Antisemitska stranka je doživela poraz, toda »ona ne potrebuje dokazov, temveč zahteva slepo vero,« kakor pravi Onody, madžarski prednik Hitlerja. S to parolo so šli v boj nekaj desetletij pozneje nacisti in so izrabljali prav ta proces o ritualnem umoru v mali madžarski vasi kot dokaz in opravičilo rasne diskriminacije, ki so jo uzakonili z zloglasnimi nürnberškimi zakoni in jo stopnjevali do načrtnega uničevanja nenemških narodov v taboriščih in ghetih.

Scenarij je zajel zgodbo dramatično napeto in rastočo v dejanju, do viška, ko nastopi zagovornik in dokaže nesmiselnost obtožbe. Značaji posameznih oseb so ostro in realistično podani. Posebno glavne vloge dajejo sliko resničnih ljudi, le lik advokata Eötvösa je za spoznanje idealiziran, ker je postavljen pred nas idealni lik poslanca iz meščanskega parlamenta, ne pa živ človek.

Slika je prepričujoča, izdelana z bogatim slikarskim čutom za fotografsko podajanje, pri tem pa ni nikjer vsiljiva, niti ne iskano izumetničena. Se celo končna slika, ki je izdelana po sloviti Rembrandtovi grafiki »Povratek izgubljenega sina«, je zajeta snovno in oblikovno zadovoljivo v scenarij.

Glasba ni nikjer vsiljivo razlagajoča, temveč spremlja dejanje komaj dojetno, podčrtujoč duhovno vsebino dejanja. Režiser se je srečno izognil epskim in lirskim dolžinam in je našel pravo mero tudi pri slikanju židovske folklore.

Po vsem tem moramo šteti ta film za eno najboljših filmskih del, ki smo jih gledali zadnje čase. P. B.

Družina judovskega duhovnika po krivici obtoženega umora, pred odgonom v ječo